

Quan hệ Việt - Trung sau Đại hội Đảng Cộng Sản Trung Quốc

Thanh Phương p/v Lê Hồng Hiệp

02/11/2022

Tổng bí thư Nguyễn Phú Trọng tiếp ngoại trưởng Trung Quốc Vương Nghị ngày 11/09/2021 tại Hà Nội, Việt Nam.

AP - Le Tri Dung

Sau khi kết thúc Đại hội Đảng Cộng Sản Trung Quốc lần thứ 20, ngày 23/10/2022, Ban Chấp hành Trung ương mới đã bầu lại ông Tập Cận Bình vào chức tổng bí thư thêm một nhiệm kỳ 5 năm, nhiệm kỳ thứ ba. Như vậy, ông Tập Cận Bình đã trở thành lãnh đạo có thể lực nhất ở Trung Quốc kể từ thời Mao Trạch Đông.

Lãnh đạo ngoại quốc đầu tiên đến gặp ông Tập Cận Bình không ai khác hơn, chính là tổng bí thư Đảng Cộng Sản Việt Nam Nguyễn Phú Trọng. Ông Nguyễn Phú Trọng hôm qua, 30/10/2022, đã bắt đầu chuyến viếng thăm Bắc Kinh đến ngày 02/11, theo lời mời của ông Tập Cận Bình.

Trước đó, vào ngày 23/10, tổng bí thư Đảng Cộng Sản Việt Nam đã gửi điện chúc mừng Tập Cận Bình nhân dịp ông được bầu lại làm tổng bí thư Đảng Cộng Sản Trung Quốc. Trong bức điện này, ông Nguyễn Phú Trọng đã bày tỏ tin tưởng là, dưới sự lãnh đạo của ông Tập Cận Bình, “toàn Đảng và toàn dân Trung Quốc nhất định sẽ xây dựng Trung Quốc thành quốc gia xã hội chủ nghĩa hiện đại, giàu mạnh, dân chủ, văn minh, hài hòa và tươi đẹp.”

Lãnh đạo Đảng Cộng Sản Việt Nam còn cho biết “luôn luôn hết sức coi trọng và sẵn sàng cùng với ông Tập Cận Bình đưa quan hệ láng giềng hữu nghị và đối tác hợp tác chiến lược toàn diện Việt Nam - Trung Quốc lên một tầm cao mới”.

Ông Nguyễn Phú Trọng như vậy đã là một trong những lãnh đạo các quốc gia Cộng sản và hậu Cộng sản (trong đó có Bắc Triều Tiên, Cuba, Lào và Cam Bốt) gửi điện chúc mừng ông Tập Cận Bình sau Đại hội Đảng Cộng Sản Trung Quốc .

Nếu như việc gửi điện chúc mừng lãnh đạo láng giềng mới đắc cử hay mới tái đắc cử là chuyện bình thường, thì việc Hà Nội nhanh chóng thông báo chuyến đi Trung Quốc của ông Nguyễn Phú Trọng là một sự kiện đáng chú ý, tuy không hoàn toàn bất ngờ. Không chỉ là lãnh đạo ngoại quốc đầu tiên gặp tổng bí thư Đảng Cộng Sản Trung Quốc tái đắc cử, mà chuyến đi Bắc Kinh lần này còn là chuyến công du ngoại quốc đầu tiên của Nguyễn Phú Trọng kể từ khi ông tái đắc cử tổng bí thư nhiệm kỳ thứ ba liên tiếp đầu năm 2021.

Trên trang Nikkei Asia ngày 25/10, ông Nguyễn Thành Trung, giảng viên thỉnh giảng về Việt Nam học, Đại học Fulbright Việt Nam, nhận định: “ Thời điểm được chọn cho chuyến đi không chỉ là theo mong muốn của phía Việt Nam, mà còn là theo ý của Trung Quốc. Hai quốc gia gần gũi về ý thức hệ muốn khẳng định là quan hệ của họ vẫn luôn vững chắc. Không có một thời điểm nào thích hợp hơn đối với một lãnh đạo Cộng sản để chúc mừng một lãnh đạo Cộng sản khác vừa tái đắc cử. Việt Nam muốn nhân dịp này xác định Trung Quốc là đối tác ngoại giao quan trọng nhất.”

Trả lời phỏng vấn RFI Việt ngữ ngày 27/10, nhà nghiên cứu Lê Hồng Hiệp, Viện Nghiên cứu Đông Nam Á, Singapore, nhận định:

" Chuyến thăm này của tổng bí thư Nguyễn Phú Trọng ở Trung Quốc là theo lời mời của chủ tịch nước, tổng bí thư Đảng Cộng Sản Trung Quốc Tập Cận Bình, tức là không phải do phía Việt Nam đề xuất, mà Trung Quốc là phía chủ động. Điều này có thể là thể hiện phần nào sự coi trọng của Trung Quốc đối với Việt Nam, đặc biệt là trong bối cảnh cạnh tranh chiến lược giữa Trung Quốc và Hoa Kỳ đang ngày càng căng thẳng.

Trong bối cảnh cạnh tranh căng thẳng như vậy thì có lẽ là Việt Nam nhận được sự coi trọng từ cả hai phía Trung Quốc và Hoa Kỳ, đặc biệt là từ Trung Quốc. Trung Quốc không muốn Việt Nam xích gần lại quá gần Mỹ. Đây cũng là một dịp phù hợp để Trung Quốc nhắc lại thông điệp này.

Điều thứ hai là chuyến đi này cũng phù hợp với truyền thống trao đổi các chuyến thăm cấp cao giữa hai bên sau mỗi kỳ Đại hội Đảng. Phía Việt Nam tổ chức Đại hội Đảng thì cũng cử các đặc phái viên sang Trung Quốc để thông báo cho các lãnh đạo Trung Quốc về kết quả Đại hội. Tương tự như vậy, nếu Trung Quốc tổ chức các Đại hội Đảng thì cũng sẽ cử người sang để thông tin cho Việt Nam về kết quả Đại hội. Có lẽ là thay vì cử đặc phái viên sang Việt Nam, thì họ mời lãnh đạo Việt Nam sang để trực tiếp trao đổi các thông tin, góp phần thúc đẩy quan hệ song phương, đặc biệt trong bối cảnh từ mấy năm qua đã thiếu vắng các chuyến thăm cấp cao giữa hai nước do đại dịch Covid-19.

Việt Nam có lẽ cũng muốn tận dụng chuyến thăm lần này của tổng bí thư Nguyễn Phú Trọng để giúp tăng cường quan hệ với Trung Quốc, đồng thời thể hiện sự tự chủ chiến lược của Việt Nam trong bối cảnh cạnh tranh chiến lược giữa Mỹ và Trung Quốc ngày càng căng thẳng.

Trong nước, bản thân ông Nguyễn Phú Trọng có thể muốn sử dụng chuyến viếng thăm này để củng cố vị thế của mình, đặc biệt là sau một thời gian dài sức khỏe của ông có vấn đề. Nếu thực hiện thành công, chuyến đi này sẽ thể hiện hoạt động của ông đã trở lại bình thường, ông có thể đảm nhiệm các nhiệm vụ của mình một cách bình thường, ít nhất là cho tới năm 2026 khi kết thúc nhiệm kỳ của ông."

Việt Nam, đặc biệt là về mặt kinh tế, ngày càng phụ thuộc vào Trung Quốc. Theo các dữ liệu của Liên Hiệp Quốc, được Nikkei Asia trích dẫn, trong năm 2020, trao đổi mậu dịch giữa hai nước láng giềng đã vượt qua mức 133 tỷ đôla, tăng hơn gấp ba so với năm 2012, năm mà ông Tập Cận Bình lên làm tổng bí thư khóa đầu. Đặc biệt ngành sản xuất hàng hàng hóa có tốc độ tăng nhanh của Việt Nam phụ thuộc rất nhiều vào nguồn cung linh kiện điện tử, chi tiết máy và nguyên liệu từ Trung Quốc.

Tuy đang gặp những khó khăn kinh tế do vẫn thi hành chính sách Zero - Covid, Trung Quốc hiện vẫn là đối tác thương mại hàng đầu của Việt Nam. Theo các số liệu chính thức của Việt Nam, trao đổi mậu dịch song phương Việt-Trung đã đạt 132,38 tỷ đôla trong 9 tháng đầu năm nay, tăng 10,2% so với cùng kỳ năm ngoái, nhưng trong đó có gần 70% là nhập khẩu vào Việt Nam. Việt Nam là đối tác thương mại quan trọng nhất của Trung Quốc trong khối ASEAN.

Ngoài ra, tuy giữa hai Việt Nam và Trung Quốc còn nhiều nghi kỵ và vẫn còn tranh chấp chủ quyền biển đảo, quan hệ giữa hai đảng Cộng sản của Việt Nam và Trung Quốc về mặt chính thức vẫn rất chặt chẽ. Ấy là chưa kể, giống như Tập Cận Bình, ông Nguyễn Phú Trọng đã tiếp tục năm chức tổng bí thư quá giới hạn thông thường về

số nhiệm kỳ. Giống Tập Cận Bình, ông Nguyễn Phú Trọng cũng đã từng kiêm nhiệm chức chủ tịch nước từ 2018 đến 2021.

Với nhiều điểm tương đồng như vậy giữa lãnh đạo hai nước, sau Đại hội Đảng Cộng Sản Trung Quốc lần này, quan hệ Việt-Trung sẽ có thay đổi gì lớn không ? Nhà nghiên cứu Lê Hồng Hiệp dự báo:

" Khả năng cao là sẽ không có nhiều thay đổi lớn trong quan hệ hai nước sau Đại hội Đảng Cộng Sản Trung Quốc lần thứ 20. Quan hệ Việt-Trung sẽ vẫn tiếp tục theo cái đà như lâu nay chúng ta thấy: Hai bên sẽ tiếp tục thúc đẩy quan hệ song phương, nhất là về kinh tế, tăng cường quan hệ chính trị, trong khi đó thì vẫn tìm cách giải quyết, quản lý tranh chấp Biển Đông, không để quan hệ song phương bị ảnh hưởng bởi tranh chấp này.

Việt Nam thì vẫn coi trọng quan hệ với Trung Quốc, do vai trò rất lớn của Trung Quốc đối với Việt Nam về kinh tế, chiến lược, lẫn ý thức hệ. Chính vì vậy Việt Nam sẽ vẫn tìm cách phát triển quan hệ với Trung Quốc, nhưng đồng thời, như lâu nay, Việt Nam cũng tìm cách tăng cường quan hệ với các đối tác quan trọng khác, trong đó có Mỹ và các đồng minh.

Mục tiêu của Việt Nam là tiếp tục chính sách đối ngoại cân bằng giữa các nước lớn, đa phương hóa và đa dạng hóa, để vừa thúc đẩy quan hệ với Trung Quốc và bảo vệ lợi ích của mình, vừa tránh phụ thuộc quá nhiều vào Trung Quốc.

Ngược lại phía Trung Quốc sẽ tiếp tục coi trọng quan hệ với Việt Nam, nhưng có lẽ sẽ tiếp tục dùng chính sách "cây gậy và củ cà rốt", vừa ràng buộc dùng kinh tế, vừa dùng các yếu tố ý thức hệ để ràng buộc Việt Nam, vừa răn đe, gây sức ép lên Việt Nam trên vấn đề Biển Đông.

Nhưng tôi nghĩ Việt Nam mặc dù có sự liên hệ về ý thức hệ với Trung Quốc, nhưng lại có cách tiếp cận ôn hòa hơn Trung Quốc. Cho nên Việt Nam có lẽ sẽ quan sát, tiếp nhận một số bài học từ Trung Quốc, nhưng sẽ cố bảo đảm cho yếu tố ý thức hệ không ảnh hưởng đến phát triển trong nước, cũng như đến chính sách đối ngoại của Việt Nam đối với Trung Quốc, các nước lớn và các nước khác.

Tuy nhiên, Biển Đông vẫn là yếu tố chứa đựng những bất ổn tiềm tàng. Nếu tranh chấp Biển Đông được quản lý tốt thì quan hệ song phương sẽ được phát triển. Còn trong trường hợp tình hình Biển Đông xấu đi thì quan hệ song phương sẽ gặp nhiều trở ngại trong thời gian tới."

Nhưng với việc ông Tập Cận Bình thu tóm toàn bộ quyền lực, liệu Bắc Kinh sẽ có chính sách cứng rắn hơn trong vấn đề tranh chấp chủ quyền Biển Đông với Việt Nam? Nhà nghiên cứu Lê Hồng Hiệp nhấn mạnh:

" Đúng là dưới thời ông Tập Cận Bình thì Trung Quốc có một chính sách đối ngoại cứng rắn hơn so với thời của ông Hồ Cẩm Đào, không phải gần đây mà là kể từ năm 2013, lúc ông Tập Cận Bình mới lên cầm quyền. Sự kiện mà chúng ta vẫn nhớ đó là khủng hoảng giàn khoan HD981 năm 2014.

Chính sách đối ngoại của Tập Cận Bình nói chung và chính sách Biển Đông nói riêng nếu có vẻ sẽ trở nên cứng rắn hơn thì cũng không phải là điều gì mới mẻ. Tuy nhiên, chính sách cứng rắn đó không phải là cách tiếp cận thường xuyên của phía Trung Quốc, mà Trung Quốc sẽ chọn những thời điểm để có cách tiếp cận phù hợp, lúc thì cứng rắn, lúc thì có thể mềm mỏng, tùy thuộc vào các yếu tố như tình hình khu vực, tình hình nội bộ Trung Quốc, hay tính toán của Trung Quốc đối với Việt Nam trong từng thời điểm cụ thể.

Tuy nhiên, Việt Nam sẽ mong muốn ưu tiên hơn cho mục tiêu duy trì hòa bình trên Biển Đông, tìm cách duy trì các tiếp xúc, đối thoại để quản lý tốt hơn vấn đề Biển Đông. Có lẽ chuyến thăm của ông Nguyễn Phú Trọng lần này là một phần trong chính sách đó."

Không chỉ trên biển, thể hiện qua việc quân sự hóa các đảo nhân tạo ở Biển Đông, Trung Quốc nay còn là mối đe dọa cả trên bộ đối với Việt Nam, thông qua Sáng kiến Vành đai và Con đường, và nhất là thông qua việc thực hiện ngày càng nhiều dự án lớn ở hai nước láng giềng của Việt Nam là Lào và Cam Bốt, tranh giành ảnh hưởng với Hà Nội tại hai quốc gia này. Một mặt phải cố duy trì quan hệ tốt với Bắc Kinh, mặt khác Việt Nam phải tiếp tục tăng cường quan hệ với các cường quốc khác, nhất là với Hoa Kỳ, để tạo thế đối trọng cần thiết và cũng để nâng cao khả năng phòng thủ của mình.

Nhưng với một lãnh đạo Trung Quốc có thể lực mạnh hơn bao giờ hết, Việt Nam có thể tiếp tục giữ thế cân bằng trong quan hệ với hai cường quốc đối địch Mỹ - Trung không? Nhà nghiên cứu Lê Hồng Hiệp nhận định:

" Trong bối cảnh cạnh tranh chiến lược giữa Mỹ và Trung Quốc ngày càng trở nên gay gắt như vậy, không chỉ Việt Nam, mà tất cả các nước trong khu vực đều phải làm sao duy trì được sự cân bằng giữa hai cường quốc này. Đây là một bài toán rất hóc búa, bởi vì động lực cạnh tranh Mỹ-Trung đến từ cả hai phía, cho nên rất khó làm vừa lòng cả hai bên. Việt Nam sẽ gặp nhiều khó khăn trong việc duy trì cân bằng giữa hai bên, và đồng thời phát triển được quan hệ với hai bên.

Tuy nhiên, lợi thế của Việt Nam là do cạnh tranh chiến lược như vậy, do muốn tranh giành ảnh hưởng như vậy, cho nên cả hai bên đều sẽ dành sự quan tâm lớn hơn cho Việt Nam. Nếu như Việt Nam khéo léo thì có thể tận dụng điều đó để mang lại lợi ích nhất định cho mình."

Tóm lại, với việc ông Tập Cận Bình nay thu tóm toàn bộ quyền lực, quan hệ Việt - Trung có thể không có nhiều thay đổi, nhưng tranh chấp chủ quyền Biển Đông sẽ là một thách thức lớn hơn đối với Hà Nội, đồng thời, giữa hai cường quốc hàng đầu thế giới Hoa Kỳ, Trung Quốc, áp lực lên Việt Nam sẽ càng mạnh hơn.

<https://nghiencuuquocte.org/2022/11/02>